

CÁC NGUYÊN TẮC XÂY DỰNG, HOÀN THIỆN DANH MỤC SẢN PHẨM THÔNG TIN THỐNG KÊ CỦA TỔNG CỤC THỐNG KÊ GIAI ĐOẠN 2015-2020

*ThS. Đậu Ngọc Hùng**

Tóm tắt:

Để góp phần thực hiện các chương trình hành động trong Chiến lược phát triển Thống kê Việt Nam giai đoạn 2011-2020 và tầm nhìn đến năm 2030 và thực hiện Chính sách phổ biến thông tin thống kê Nhà nước, đồng thời là căn cứ để ngành Thống kê đẩy mạnh sản xuất, biên soạn và phổ biến thông tin thống kê, phục vụ ngày một tốt hơn nhu cầu của xã hội, Vụ Thống kê Tổng hợp (Tổng cục Thống kê) đã chủ trì nghiên cứu đề tài khoa học cấp Bộ: “Nghiên cứu hoàn thiện Danh mục sản phẩm thông tin thống kê chủ yếu giai đoạn 2015-2020 của Tổng cục Thống kê”. Bài viết này giới thiệu các nguyên tắc cơ bản để xây dựng Danh mục sản phẩm thông tin thống kê của Tổng cục Thống kê.

Sản phẩm thông tin thống kê là kết quả cuối cùng của hoạt động thống kê, có vai trò rất quan trọng trong việc cung cấp thông tin thống kê kinh tế - xã hội phục vụ các cơ quan Đảng, Nhà nước, các cấp, các ngành trong lãnh đạo, chỉ đạo, quản lý, điều hành nền kinh tế - xã hội, cũng như đáp ứng nhu cầu của các đối tượng sử dụng thông tin khác trong và ngoài nước. Số lượng, chủng loại, chất lượng các sản phẩm thông tin thống kê cũng phản ánh trình độ, năng lực, tinh thần trách nhiệm và mức độ bảo đảm thông tin của cơ quan thống kê.

Danh mục sản phẩm thông tin thống kê là hệ thống tên các sản phẩm thông tin thống kê cùng với các thông tin cơ bản về chủ đề, nội dung và những vấn đề khác gắn liền với việc biên soạn, phổ biến từng sản phẩm được lập dựa trên Hệ thống sản phẩm thông tin thống kê và thông báo công khai rộng rãi tới các tổ chức, cá nhân có nhu cầu sử dụng.

Đề xuất Danh mục sản phẩm thông tin thống kê chủ yếu giai đoạn 2015-2020 của Tổng cục Thống kê, gồm: 96 sản phẩm, đó là nhóm sản phẩm thông tin thống kê do Tổng cục Thống kê biên soạn, phổ biến định kỳ và không thường xuyên, đồng thời làm cơ sở cho cơ quan thống kê và người dùng tin xây dựng kế hoạch sản xuất và sử dụng thông tin. Để Danh mục sản phẩm thông tin đề xuất đáp ứng ngày càng tốt hơn yêu cầu thông tin phục vụ quản lý và điều hành nền kinh tế và nhu cầu của xã hội, trong quá trình xây dựng Danh mục cần quán triệt các nguyên tắc cơ bản như sau:

- Một là, xây dựng, hoàn thiện Danh mục trên cơ sở nhu cầu về thông tin thống kê và nguồn lực thực hiện, bảo đảm tính phù hợp, khả thi và hiệu quả

Nhiệm vụ của các cơ quan, tổ chức thống kê là sản xuất ra các sản phẩm thông tin thống kê đáp ứng tốt nhu cầu của các đối tượng sử dụng thông tin. Do vậy, mọi hoạt động thống kê nói chung và việc xây dựng hoàn thiện Danh mục sản

* Vụ trưởng Vụ Thống kê Tổng hợp, TCTK

phẩm thông tin thống kê nói riêng trước hết phải hướng tới mục tiêu là đáp ứng nhu cầu về thông tin thống kê của các đối tượng sử dụng.

Để thực hiện yêu cầu có tính nguyên tắc này, khi xây dựng hoàn thiện Danh mục sản phẩm thông tin thống kê, cơ quan, tổ chức thống kê phải xác định đầy đủ, chính xác nhu cầu sử dụng thông tin thống kê nói chung và sản phẩm thông tin thống kê nói riêng thông qua các cuộc điều tra nhu cầu thông tin thống kê, hội nghị những người dùng tin hoặc các hình thức khác. Nhu cầu về thông tin thống kê thu thập, tổng hợp được là một trong những căn cứ quan trọng để xây dựng hoàn thiện Danh mục sản phẩm thông tin thống kê phù hợp với các đối tượng sử dụng.

Yêu cầu phù hợp với đối tượng sử dụng còn đòi hỏi phải đưa ra khỏi Danh mục những sản phẩm thông tin thống kê không còn nhu cầu; đồng thời đưa vào Danh mục những sản phẩm thông tin thống kê phục vụ nhu cầu mới phát sinh của đông đảo các đối tượng sử dụng. Giải pháp tốt để Danh mục xây dựng phù hợp với nhu cầu sử dụng là hệ thống Danh mục dự thảo trước khi trình cấp có thẩm quyền phê duyệt nên gửi lấy ý kiến các chuyên gia, các đối tượng sử dụng thông tin thống kê để bổ sung, hoàn thiện.

Tuy nhiên, do đối tượng sử dụng sản phẩm thông tin thống kê ngày càng tăng và tương đối đa dạng nên không thể xây dựng, hoàn thiện hệ thống sản phẩm và Danh mục sản phẩm thông tin thống kê đáp ứng tất cả các nhu cầu. Sở dĩ như vậy vì Danh mục được xây dựng, hoàn thiện là để lập kế hoạch biên soạn, phổ biến các sản phẩm thông tin thống kê nên phải bảo đảm tính khả thi, tức là không chỉ phù hợp với nhu cầu của người sử dụng, mà còn phù hợp với năng lực, nguồn lực của người sản xuất ra các sản phẩm thông tin đó.

Để Danh mục sản phẩm thông tin thống kê xây dựng, hoàn thiện có tính khả thi cao, trước hết phải căn cứ vào số lượng, chủng loại và chất lượng nguồn thông tin thống kê hiện có và những thông tin có thể thu thập, tổng hợp bổ sung trong kỳ. Mặt khác, cần căn cứ vào nguồn nhân lực, vật lực, tài lực và các nguồn lực khác có thể sử dụng và huy động vào việc biên soạn, phổ biến các sản phẩm đã có trong Danh mục. Tuân thủ yêu cầu này tạo cho hệ thống sản phẩm trong Danh mục được biên soạn, phổ biến có tính thiết thực và hiệu quả cao, khắc phục được tình trạng dàn trải, lãng phí trong quá trình triển khai thực hiện.

- Hai là, xây dựng, hoàn thiện theo hướng đa dạng hóa sản phẩm và tiêu chuẩn hóa nội dung

Trong đời sống xã hội nói chung và trong nền kinh tế nói riêng của nước ta hiện nay, đối tượng sử dụng các sản phẩm thông tin thống kê không ngừng tăng lên và tương đối đa dạng, nhiều nhu cầu mới về thông tin thống kê phát sinh. Đối tượng sử dụng thông tin thống kê hiện nay không chỉ là cơ quan, lãnh đạo Đảng, Nhà nước, cấp ủy, chính quyền các cấp, các cơ quan tổng hợp, các đoàn thể, tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức nghề nghiệp ở Trung ương và địa phương; mà còn bao gồm các nhà đầu tư, các doanh nghiệp, các nhà nghiên cứu, sinh viên, học sinh, các cơ quan thông tin đại chúng và nhiều tổ chức, cá nhân khác ở trong và ngoài nước. Các đối tượng sử dụng sản phẩm thông tin này có sự khác biệt nhất định về mục đích, yêu cầu, về trình độ, sở thích và những khác biệt khác. Do đó, Danh mục sản phẩm thông tin thống kê cần phải được xây dựng hoàn thiện theo hướng đa dạng hóa, phù hợp với các đối tượng sử dụng.

Mặt khác, các cơ quan, tổ chức thống kê ở nước ta, trong đó có Tổng cục Thống kê hiện nay

hoàn toàn có khả năng biên soạn, phổ biến hệ thống sản phẩm thông tin thống kê bao gồm nhiều loại, phù hợp với đối tượng sử dụng và loại thông tin thống kê. Khối lượng thông tin thống kê thu thập, tổng hợp được ngày càng lớn nhờ áp dụng kết hợp các hình thức thu thập thông tin thống kê, như: Báo cáo thống kê, điều tra thống kê và khai thác hồ sơ hành chính. Thêm vào đó, các công cụ hỗ trợ biên soạn hệ thống sản phẩm thông tin thống kê đã được tạo lập, trang bị tương đối đồng bộ, nhất là năng lực công nghệ thông tin. Các điều kiện thuận lợi này cho phép tiến hành đồng thời việc biên soạn các ấn phẩm thông tin thống kê trên giấy và sản xuất các sản phẩm thông tin thống kê điện tử.

Để Danh mục sản phẩm thông tin thống kê xây dựng đạt được yêu cầu đa dạng hóa, phù hợp với đối tượng sử dụng, với loại thông tin và các điều kiện khác về biên soạn, phổ biến thông tin thì Danh mục này cần được tiến hành xây dựng theo từng cơ quan, tổ chức thống kê. Đối với Tổng cục Thống kê, Danh mục bao gồm 3 cấp: Cơ quan Tổng cục Thống kê; Cục Thống kê cấp tỉnh, thành phố; Chi cục Thống kê cấp huyện, quận. Ngoài những sản phẩm chính, từng Cục Thống kê hoặc Chi cục Thống kê còn có thể bổ sung những sản phẩm riêng có, làm phong phú thêm Danh mục sản phẩm thông tin thống kê của mình.

Yêu cầu đa dạng hóa sản phẩm thông tin thống kê đòi hỏi hệ thống các sản phẩm này phải được tiêu chuẩn hóa. Theo đó, Danh mục sản phẩm thông tin thống kê cũng phải được xây dựng hoàn thiện theo hướng đa dạng hóa gắn liền với tiêu chuẩn hóa, bảo đảm tính khoa học, thống nhất và logic. Để đảm bảo tiêu chuẩn hóa, trong Danh mục, mỗi sản phẩm thông tin phải bao gồm đầy đủ 9 thông tin cơ bản sau: Tên sản phẩm; nội dung chủ yếu; mức độ hoàn chỉnh của thông tin (ước tính,

sơ bộ hay chính thức); định dạng sản phẩm (văn bản in trên giấy hay dạng thông tin điện tử); ngôn ngữ biên soạn; thời điểm biên soạn, phổ biến; hình thức phổ biến; đơn vị chịu trách nhiệm biên soạn, phổ biến; các thông tin cơ bản khác.

Nguyên tắc này đòi hỏi trong quá trình xây dựng hoàn thiện Danh mục sản phẩm thông tin thống kê phải khắc phục tư tưởng quá phụ thuộc vào các điều kiện hiện có, đặc biệt là nhấn mạnh những khó khăn để tiếp tục biên soạn một số ít sản phẩm thông tin thống kê. Đồng thời tránh việc xây dựng, hoàn thiện Danh mục sản phẩm thông tin thống kê dàn trải, nặng nề, không bảo đảm tính thiết thực, khả thi và hiệu quả. Ngoài ra, khi thực hiện nguyên tắc này phải gắn liền việc đa dạng hóa sản phẩm với tiêu chuẩn hóa các nội dung của mỗi sản phẩm trong Danh mục, nếu không Danh mục xây dựng sẽ thiếu tính khoa học, đồng bộ và thống nhất.

- Ba là, Danh mục sản phẩm thông tin thống kê được xây dựng, hoàn thiện bảo đảm tính ổn định và tính cập nhật

Danh mục sản phẩm thông tin thống kê là căn cứ để xây dựng chương trình, kế hoạch và triển khai các hoạt động thu thập, xử lý, tổng hợp, phân tích, dự báo, công bố, phổ biến, lưu trữ thông tin thống kê và các hoạt động thống kê khác trong một thời kỳ nhất định, thường áp dụng trong phạm vi một số năm. Do đó cần phải bảo đảm tính ổn định. Sự ổn định của Danh mục sản phẩm thông tin thống kê sẽ tạo tiền đề tiến hành một cách có kế hoạch, có nề nếp và nâng cao hiệu quả của các hoạt động thống kê nói chung và việc biên soạn, phổ biến thông tin thống kê nói riêng. Sự ổn định của Danh mục sản phẩm thông tin thống kê còn giúp các đối tượng sử dụng thông tin thống kê có thể chủ động tiếp cận và khai thác thông tin. Mặt khác, việc xây dựng Danh mục sản phẩm thông tin

thông kê là một hoạt động khoa học, đòi hỏi tính chuyên nghiệp cao và rất công phu nên không thể tiến hành thường xuyên, liên tục và tùy tiện.

Để hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin thông kê có tính ổn định cao, trong quá trình xây dựng Danh mục phải đặc biệt quan tâm đến những nhu cầu thông tin có tính thường xuyên, định kỳ, dài hạn của số đông các đối tượng sử dụng; đồng thời phải chú ý đến tính ổn định của nguồn thông tin thu thập, tổng hợp được và các điều kiện khác liên quan đến biên soạn, phổ biến các sản phẩm thông tin thông kê này. Trên ý nghĩa đó mà xét thì điều kiện bảo đảm cho hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin thông kê đạt được tính ổn định, có thể áp dụng trong một thời gian nhất định thì hệ thống Danh mục này phải được tạo lập trên những căn cứ về nhu cầu sử dụng và điều kiện triển khai thực hiện ổn định.

Tuy nhiên, bảo đảm tính ổn định không có nghĩa là một khi đã được xây dựng thì hệ thống Danh mục sẽ được cố định, áp dụng trong thời gian dài; trái lại, phải thường xuyên được cập nhật, bổ sung hoàn thiện. Sở dĩ như vậy vì những căn cứ chủ yếu để xây dựng hệ thống Danh mục này là nhu cầu sử dụng sản phẩm thông tin thông kê và nguồn thông tin thông kê hiện có không phải là bất biến. Mặc dù khi xây dựng hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin thông kê đã dự đoán và tính tới những yếu tố của tương lai, nhưng không thể tính hết được những biến động phát sinh. Nước ta hiện nay đang thực hiện dân chủ hóa đời sống kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng thì nhu cầu về thông tin thông kê và khả năng thu thập, tổng hợp thông tin thông kê ngày càng phát triển. Do đó, cùng với bảo đảm tính ổn định, hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin phải đáp ứng yêu cầu cập nhật về mặt khoa học và thực tiễn.

Để đảm bảo tính cập nhật, trong quá trình triển khai hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin thông kê đã xây dựng cần phải có các giải pháp giám sát, đánh giá kết quả thực hiện và rút kinh nghiệm kịp thời. Danh mục sản phẩm thông tin thông kê thường xây dựng cho một số năm, nhưng hàng năm phải tiến hành rà soát, loại bỏ những sản phẩm không còn phù hợp và bổ sung thêm những sản phẩm mới, có nhu cầu sử dụng cao, hoặc những sản phẩm có thay đổi lớn về nội dung. Có nhiều giải pháp bảo đảm tính cập nhật của hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin thông kê, trong đó giải pháp quan trọng là điều tra mức độ hài lòng của các đối tượng sử dụng về những sản phẩm thông tin hiện có và nhu cầu về những sản phẩm thông tin thông kê mới. Tuy nhiên, việc loại bỏ hoặc bổ sung sản phẩm thông tin vào Danh mục phải hết sức thận trọng, phải được nghiên cứu kỹ và số lượng loại bỏ, bổ sung không quá nhiều, chiếm tỷ lệ không lớn nhằm kết hợp chặt chẽ giữa tính ổn định và tính cập nhật của hệ thống Danh mục đã được xây dựng và hoàn thiện.

Có nhiều giải pháp bảo đảm sự kết hợp giữa tính ổn định và tính cập nhật của hệ thống Danh mục sản phẩm thông tin thông kê, trong đó có giải pháp quan trọng là khi xây dựng Danh mục, cần phân chia các sản phẩm biên soạn và phổ biến thành hai loại: Định kỳ; Không định kỳ. Đối với sản phẩm thứ nhất thì giữ tính ổn định là chủ yếu; sản phẩm thứ hai cần được cập nhật một cách thường xuyên phù hợp với thực tế về nhu cầu sử dụng và khả năng biên soạn và phổ biến thông tin thông kê.

Nguồn: Kết quả nghiên cứu Đề tài cấp Bộ "Nghiên cứu hoàn thiện Danh mục sản phẩm thông tin thông kê chủ yếu giai đoạn 2015-2020 của Tổng cục Thống kê".